

به نام خدا

درآمدی بر هویت شهر کرج

مهرزاد غنی‌پور

انسان‌شناسی شهری (شهریور ۹۴)

دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران

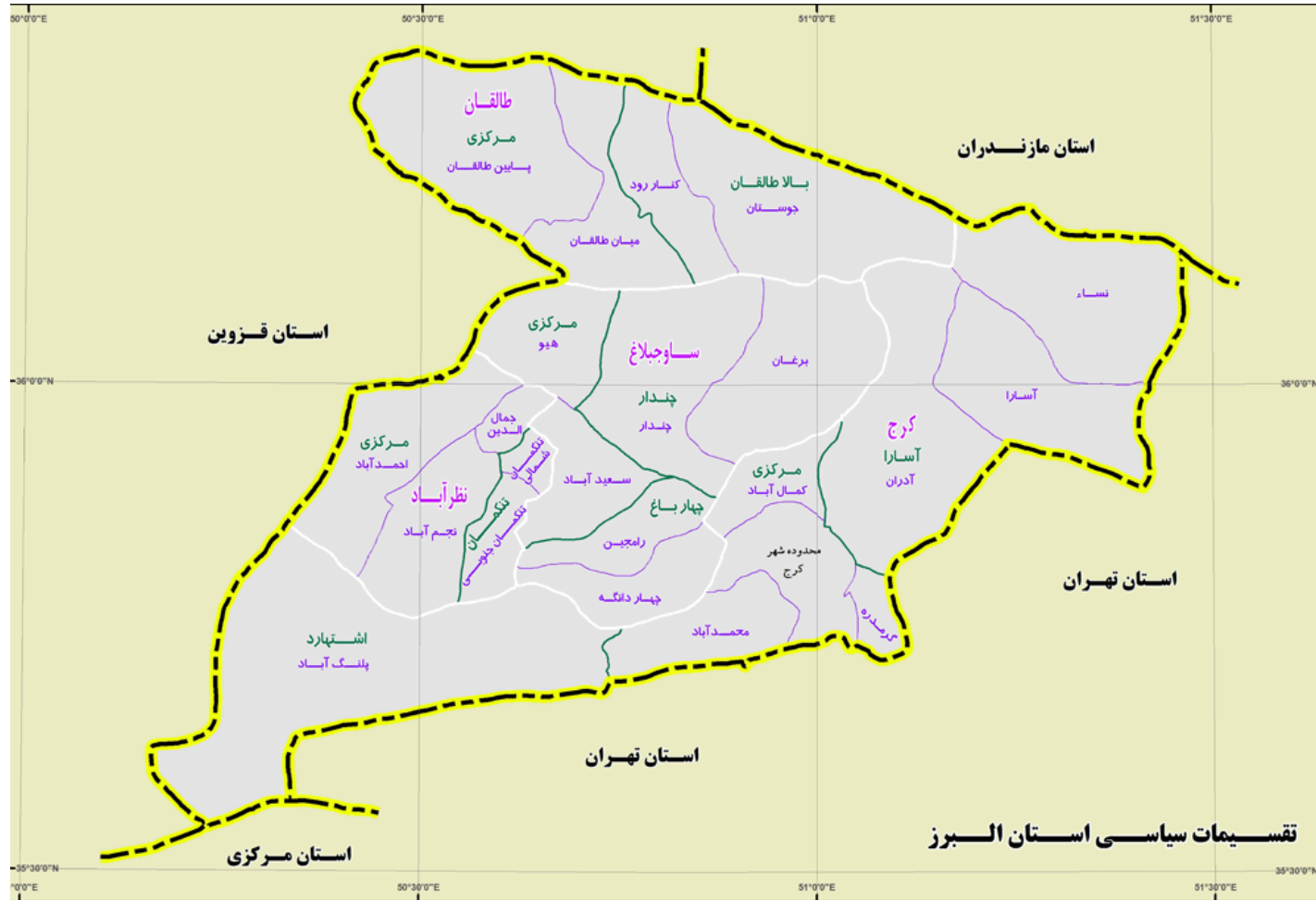
mghanipour@yahoo.com

۱. معرفی عمومی شهر کرج

موقعیت استان البرز

نقشه استان البرز

معرفی استان البرز

- در تاریخ ۱۲ بهمن ماه ۱۳۸۸ شمسی، استان البرز به عنوان سی و یکمین استان کشور در هیأت دولت شناخته شد و در تاریخ ۱۳۸۹/۴/۷ استان البرز توسط نمایندگان مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید.
- استان البرز شامل شش شهرستان از جمله کرج، ساوجبلاغ، نظرآباد، طالقان، اشتهارد و فردیس است.
- مساحت استان البرز ۵،۸۳۳ کیلومتر مربع
- جمعیت (سرشماری ۱۳۹۰) ۲،۴۱۲،۵۱۳ نفر
- جمعیت روستایی استان البرز، ۹ درصد کل جمعیت این استان است.
- وجود ۱۳ درصد صنایع کشور در استان البرز
- وجود ۲۴۰۰ واحد صنعتی فعال در قالب ۹ شهرک صنعتی دولتی و خصوصی در این استان
- قرار گرفتن در مجاورت راه آهن سراسری، مترو تهران، کرج و قرار گرفتن در مسیر تلاقی ۵ استان اقتصادی کشور
- وجود مراکز دانشگاهی همچون پردیس کشاورزی کرج، دانشگاه تربیت معلم و موسسات تحقیقاتی پژوهشی در زمینه بایو تکنولوژی، نانو، پزشکی، کشاورزی، قطعات خودرو، دارویی و هسته‌ای در این استان
- بر اساس آمار سال ۱۳۸۵، میزان اشتغال در استان البرز در بخش کشاورزی ۰،۳ درصد، در بخش صنعت ۱۶،۳ درصد و در بخش خدمات ۸۳،۴ درصد بوده است. با توجه به این آمار، با اینکه کرج از نظر شرایط اقلیمی و کیفیت خاک کشاورزی، غنی است اما در زمینه اقتصاد کشاورزی وضعیت مطلوبی ندارد.
- وجود چهار زندان در استان البرز : ۱- ندامتگاه کرج در جاده قزل حصار ۲- ندامتگاه قزل حصار در جاده قزل حصار ۳- زندان رجایی شهر در رجایی شهر ۴- ندامتگاه فردیس در فردیس

مشخصات جغرافیایی شهر کرج

• مساحت شهر کرج:

۱۶۲ کیلومتر مربع

• ارتفاع از سطح دریا:

۱۳۰۰ متر

• طول و عرض

جغرافیایی: $35,82^{\circ}$

شمالی $50,97^{\circ}$ شرقی

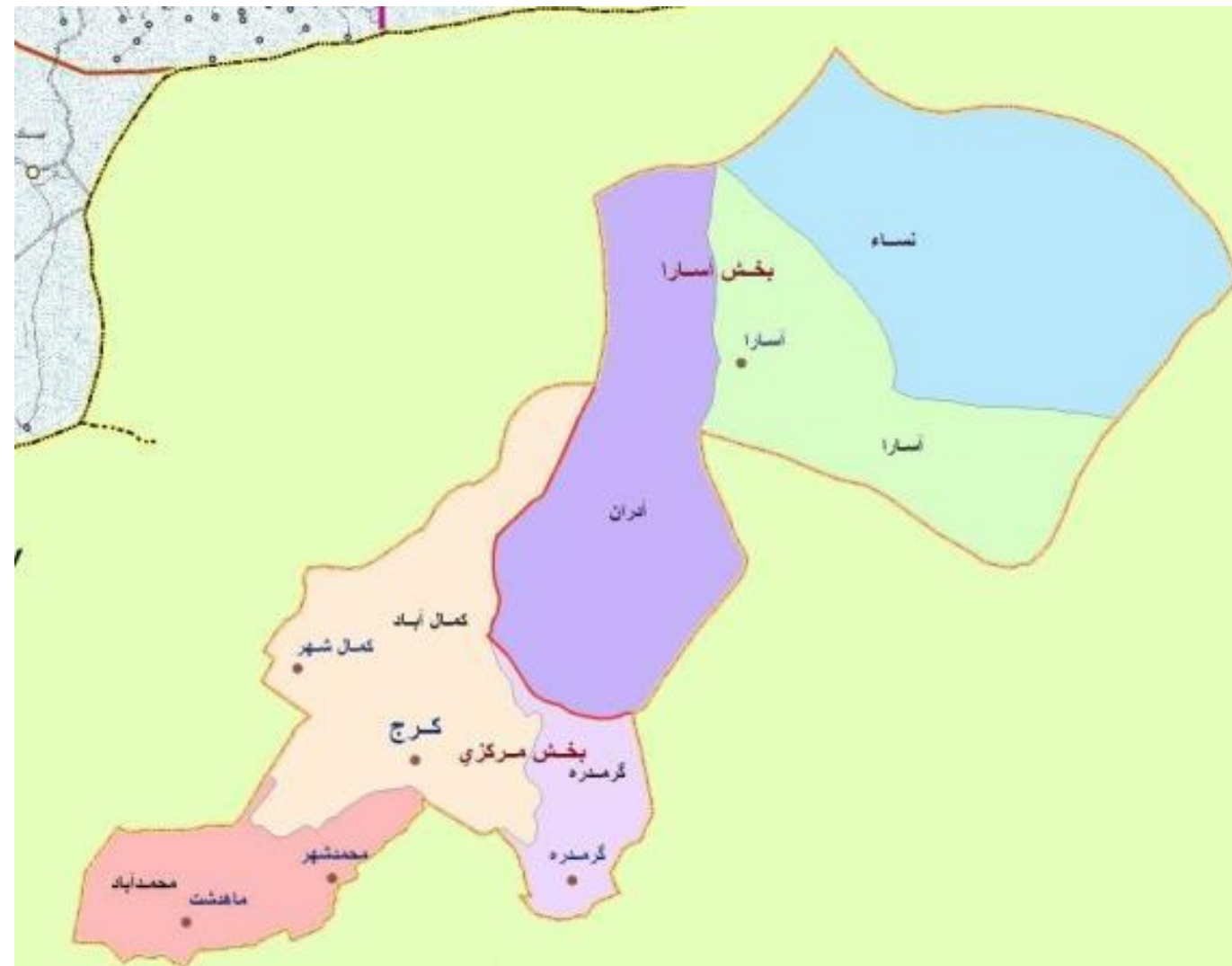
• فاصله از پایتخت: کرج

در ۳۶ کیلومتری غرب

تهران و در دامنه جنوبی

رشته‌کوه‌های البرز قرار

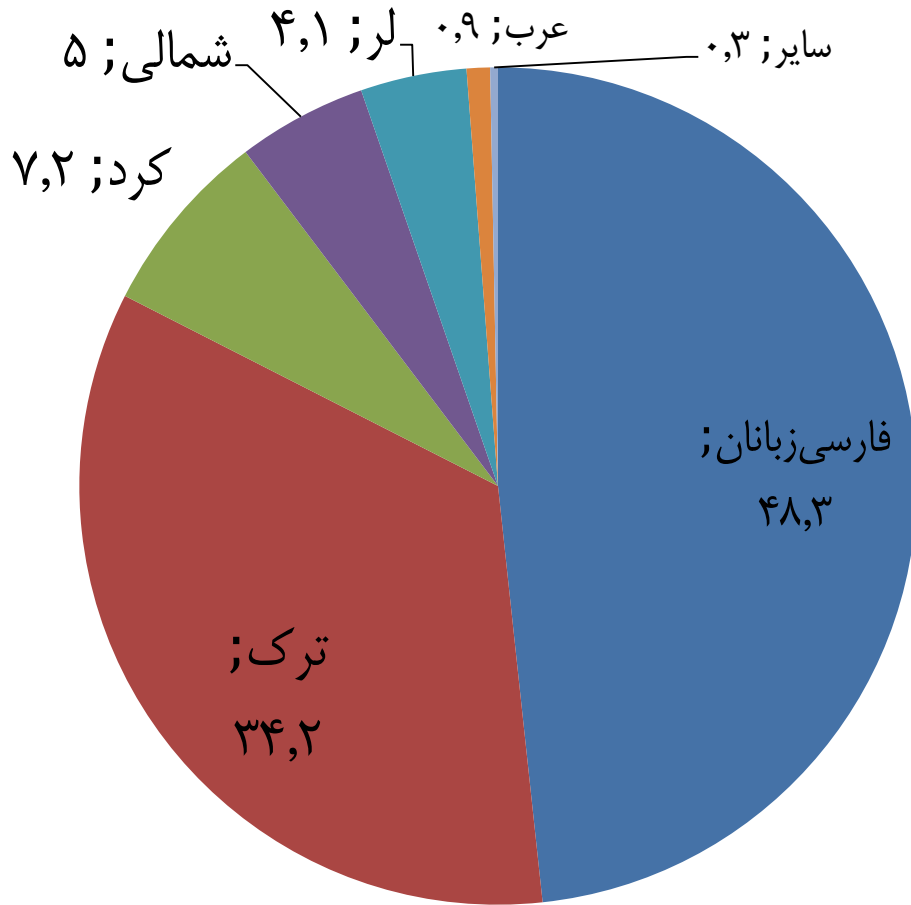
گرفته است

جمعیت‌شناسی کرج

- بر اساس سرشماری سال ۹۰، جمعیت شهر کرج: ۱،۶۱۴،۶۲۶ و جمعیت شهر تهران: ۸،۲۴۴،۵۳۵ و جمعیت کشور ایران ۷۵،۱۴۹،۶۶۹ نفر است. بنابراین، جمعیت شهر کرج یک پنجم شهر تهران و دو درصد جمعیت کشور در سال ۹۰ بوده است.
- مساحت شهر کرج ۱۶۲ کیلومتر مربع، مساحت شهر تهران ۷۳۰ کیلومتر مربع و مساحت کشور ایران ۱،۶۴۸،۱۹۵ کیلومتر مربع است. بنابراین، مساحت کرج ۲۲ درصد یا تقریباً یک پنجم مساحت تهران و یک ده هزارم مساحت کشور است.
- جمعیت شهر کرج در عرض ۵۰ سال، ۱۰۰ برابر شده است. کرج در اولین سرشماری انجام شده در ایران در سال ۱۳۳۵، جمعیتی در حدود ۱۴ هزار نفر داشت. در حالی که این رقم در سال ۱۳۸۵ به ۱۳۸۶۰۳۰ نفر رسیده است.
- شهر کرج با جمعیت ۱،۶۱۴،۶۲۶ نفر، چهارمین شهر پر جمعیت ایران پس از شهرهای تهران، مشهد و اصفهان به‌شمار می‌رود.
- کرج پس از تهران بزرگترین شهر مهاجرپذیر ایران است و جمعیت این شهر نسبت به سایر شهرهای بزرگ ایران جوان‌تر است. این شهر در میان کلان‌شهرهای ایران با رشد جمعیت سالانه ۳/۱۴ درصد (سه برابر رشد متوسط کشوری) بالاترین رشد جمعیت را دارد.

قومیتها در کرج

مردم شهرستان کرج عموماً مهاجرانی از استانهای اطراف به ویژه زنجان و آذربایجان شرقی هستند. به این ترتیب دارایی‌های فرهنگی، هویتی، تاریخی، فولکلوری و اجتماعی ترک‌زبانها و استانهای ترک‌نشین رو به نابودی می‌رود زیرا که مجبورند برای تامین نان خانواده به شهرهای فارس‌نشین مهاجرت کنند. (پورباقر، ۱۳۹۱)

۲. هویت کرج در ارتباط با رود کرج

تصویر سد کرج بر روی اسکناس دهریالی

وجه تسمیه کرج

- یکی از وجه تسمیه‌هایی که برای کرج آورده می‌شود به «کرجی» اشاره دارد، وسیله‌ای که برای عبور از رودخانه از آن استفاده می‌کرده‌اند. رودخانه کرج تا زمان سلجوقیان فاقد پل بوده، در این دوره حجم آب زیاد می‌شود و آن‌ها مجبور به ساخت پل می‌شوند. پل موسوم به شاه‌عباسی یا پل دختر کرج در واقع متعلق به سلجوقیان است که در دوره صفویه، ترمیم اساسی می‌شود. تا پیش از ساخت این پل، مسافران از قایق‌های کوچکی به نام «کَلَّک» استفاده می‌کردند که در منطقه کلاک واقع بوده و وجه تسمیه کلاک نیز همین است. بارها و چارپایان را اما با کلک نمی‌شده جابه‌جا کرد. به این منظور از «کرجی» استفاده می‌شده که ابعادش بزرگتر از کلک بوده است. آنقدر حجم آب زیاد بوده که برای نترسیدن اسب و قاطر، مجبور می‌شدند چشمان آن‌ها را ببندند تا رم نکنند.

هویت شهر کرج

هنوز اجماعی درخصوص چیستی هویت این شهر وجود ندارد.

تعاریفی که از هویت این شهر وجود دارند، عبارتند از کرج به عنوان یک شهر:

- مهاجرپذیر (نرخ رشد جمعیت و ساخت‌وسازهای غیرمجاز)
- خوابگاهی (تعداد کسانی که هر روز برای کار به تهران می‌روند)
- گذرگاهی (سالانه ۳-۴ میلیون مسافر عبوری از کرج)
- تفرجگاهی و گردشگاهی (تصویر تاریخی از کرج خوش آب‌وهوا، جاده چالوس و...)
- کشاورزی (وجود دانشکده کشاورزی و نیز زمین‌های زراعی بسیار)
- تاریخی (وجود کاروانسرا، پل، قلعه و امامزاده)
- صنعتی (وجود شهرک‌ها و واحدهای صنعتی بسیار در پیرامون آن)
- علمی و آموزشی (وجود دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی و علمی متعدد)

نقش رودخانه کرج در هویت این شهر

• در وجه تسمیه کرج به رودخانه کرج اشاره می‌شود.

• دریاچه سد کرج چندین دهه است که محل تفریح و گذران اوقات فراغت مردم کرج و تهران و مناطق اطراف است. سرچشمه رود کرج، کوه خرسنگ است و رودخانه کرج از ضلع جنوبی کوه کندوان تا مرکز شهر کرج در منطقه بیلقان ادامه دارد. ساخت سد کرج به منظور تأمین بخشی از آب شرب تهران در سال ۱۳۳۷ شروع و در سال ۱۳۴۲ به پایان رسید. این سد در شمال شهر کرج و در ۲۵ کیلومتری جاده کرج به چالوس (۲۸ کیلومتری شمال شرقی کرج) قرار دارد.

• «آب کرج» نام قدیم بلوار کشاورز بوده است. بلوار کشاورز در زمان گذشته یکی از تفرجگاه‌های شهر تهران بوده است به طوری که در اواخر روز و روزهای تعطیل، تعداد زیادی از شهروندان از این بلوار به عنوان محل گذران اوقات فراغت و تفریح استفاده می‌کردند. در میانه این بلوار، نهری روان است که به نهر کرج شهرت دارد. نهر کرج در واقع رودخانه‌ای بود که از رودخانه کرج منشعب می‌شد و به سمت اراضی بهجت آباد حرکت کرده و از این اراضی به سمت دارالخلافه تهران امتداد می‌یافت. آب این نهر برای مقاصد کشاورزی و جهت آب شرب منازل در تهران قدیم استفاده می‌شده است. تا قبل از لوله کشی تهران این نهر نقش عمده‌ای در تأمین آب تهران داشت. موقعیت جغرافیایی نهر کرج منطبق بر بلوار کشاورز کنونی است.

• در حال حاضر، آب رود کرج از بیلقان توسط لوله به تهران منتقل می‌گردد. قرار است با احداث تونل انتقال آب سد کرج به تهران، تمامی آب رود کرج نیز به تهران منتقل و در اختیار این شهر قرار گیرد.

• در عوض، طرح انتقال بخشی از آبهای جاری رودهای دوهزار و سه هزار در شهرهای رامسر و تنکابن به البرز به منظور تأمین بخشی از آب شهرهای استان البرز در دستور کار وزارت نیرو قرار گرفته است. اجرای این طرحها موجب آسیب رساندن به محیط زیست و احتمالاً با اعتراضات مردم منطقه مواجه خواهد شد.

۳. هویت تاریخی شهر کرج

تاریخچه کرج

- اهمیت کرج در دوره صفوی به دلیل قرار گرفتن بر سر راه قزوین به تهران و تبریز بیشتر شده و کاروانسراها، پلها و قلعه‌های ایجاد شده در حاشیه این جاده به آن هویت بخشیده‌است. یکی از کاروانسراهای این دوره که داخل شهر کرج قرار گرفته و قدمت آن ۳۴۰ سال است، در میدان شاه عباسی (میدان قدس) قرار دارد.
- در دوره قاجاریه و پس از پایتخت شدن تهران، کرج تفرجگاه تابستانی شاهزادگان و درباریان قاجار شد. در این زمان کاخ سلیمانیه و عمارت بیلاقی فتحعلی‌شاه در روستای کرج ساخته شد.
- آبادانی شهر کرج با ایجاد دانشکده کشاورزی در دوره پهلوی اول آغاز می‌شود. پس از آن، تأسیسات ذوب آهن، مؤسسه رازی، سد کرج، لوله‌کشی و برق تهران، کارخانه قند، کارخانه مقوا سازی و راه‌آهن نیز شکل می‌گیرند.
- به دلیل نزدیک بودن به تهران و راههای مواصلاتی، تمرکز صنایع مونتاژ در اطراف تهران همچون کرج شکل گرفت و باعث رشد و توسعه یکباره شهر کرج شد.
- با تأسیس کارخانه‌های صنعتی در حد فاصل شهرهای تهران و قزوین و پائین تر بودن هزینه زندگی نسبت به تهران، شهر کرج مهاجران بسیاری از استانهای زنجان، آذربایجان و یزد داشته است.
- توسعه کارخانه‌ها و مراکز مهم صنعتی در غرب تهران سبب احداث اولین بزرگراه کشور به منظور اتصال هرچه بهتر این شهر با تهران شد.
- در این دوران سرمایه داران ثروتمند و زمین‌دارانی چون حاج فاتح یزدی در توسعه شهر کرج تأثیر بسزایی داشتند.

چگونگی شکل‌گیری و توسعه شهر کرج

در دهه ۱۳۳۰ کرج تشکیل شده بود از یک میدان و چهار خیابان که از آن منشعب می‌شد؛ خیابان تهران، خیابان چالوس، خیابان قزوین و خیابان دانشکده

- **خیابان تهران:** این خیابان منتهی می‌شد به جاده قدیم کرج و اینک علاوه بر جاده قدیم به جاده مذکور و بزرگراه تهران کرج هم مرتبط است. شاخه دیگری از خیابان تهران به محله بسیار قدیمی حصار منتهی برای رفتن به حصار، خلیج آباد و کلاک که در ضلع شرقی رود کرج واقع شده‌اند، باید از روی پل شاه (دوره صفوی) عبور می‌شد. تنها گورستان شهر در حصار قرار داشت. دبیرستان دهخدا از اولین دبیرستانها نیز در ابتدای حصار قرار داشت.

- **خیابان چالوس:** این خیابان در نهایت به چالوس ختم می‌شد. تنها چاپخانه کرج در خیابان چالوس اولین روستای واقع در خیابان چالوس، بیلقان بود. سمت چپ جاده چالوس به زمینهای عباس عظیمی (شد) که با نفوذش در دربار زمینها را غصب کرده بود (منتهی می‌شد که اینک در این مکان شهرک عظیمیه است).

- **خیابان قزوین:** تقریباً تمام ادارات دولتی که همه نوپا و تازه‌تأسیس بودند، در این خیابان بوده و به خیابان، مرکز اداری و دولتی شهر محسوب می‌شد. اکنون نیز بیشترین تراکم جمعیت کرج در محور (شد) خیابان متمرکز شده است. انتهای این خیابان به ساختمان شهرداری کرج ختم می‌شد و بعد از شهرداری، روستای حاجی آباد و جوادآباد قرار داشت که این دو روستا بعدها محل اسکان مهاجران لر و لک شد.

- **خیابان دانشکده:** این خیابان به طول هزار متر، میدان کرج را به دانشکده کشاورزی متصل می‌کرد؛ دانشکده از محل در ورودی دانشکده به دو شاخه تقسیم می‌شد. یک راه به روستای سرحدآباد می‌رفت و شهریار ختم می‌شد. اکنون در این مسیر شهرهایی چون فردیس، وحدت و اندیشه احداث و جمعیت بسیا منطقه زندگی می‌کنند. راه دیگر از طریق میدان شاه‌عباسی به دوراهی کارخانه قند و خوابگاه دانشگاه متصل می‌شد. این مکان (ده کرج) هسته اولیه کرج است. خانواده‌های مصباح، کشاورز، سبزه‌پرور، دهقا ساکنان اولیه ده کرج هستند که گفته می‌شود اجداد آنها در زمان قاجار از جاجرم خراسان به این نقطه آمده‌اند. (البرزنامه؛ ۲۹)

Photo: Recived

افزایش کاربری مسکونی در شهر کرج

- یکی از مسائل شهر کرج، تقسیم ناعادلانه کاربری است. تغییر زمینهای کشاورزی به کاربری مسکونی از مهمترین مقوله های شهری مطرح در کرج است. اکنون ما شاهد کمبود فضای سبز در کرج هستیم. توسعه فیزیکی در کرج از عدم پیوستگی رنج می برد.
- شهر کرج با مساحتی بالغ بر ۱۶۹۰۸ هکتار به ده منطقه شهرداری تقسیم شده است. کاربری مسکونی آن ۳۱ درصد را فرا گرفته است. ۱۷ درصد شهر کرج را پوشش سبز پوشانده است. ۱۶/۳ درصد به شبکه رفت و آمد اختصاص یافته است. زمین های بایر، ساخته نشده، متروکه، مخروبه، در دست ساخت، سیلها و رودخانه ها ۲۸ درصد را دربر می گیرند. ۱۸ درصد آن هم زیر پوشش خدمات عمومی با کاربری های شهری گوناگون قرار دارد.
- تاکنون توسعه کمی کرج بیش از توسعه کیفی آن بوده است. در عرض ۴۰ سال ۱۰۰ برابر افزایش پیدا کرده اما از نظر امکانات رفاهی این توسعه کمتر از ۲۰ برابر بوده است. کمبود سطوح مربوط به کاربری های خدماتی و بهره گیری بیش از اندازه از زمین شهری برای کاربری مسکونی، میانگین تراکم خالص را در شهر تا ۱۵۰ نفر در هکتار رسانده است (مداحی، ۱۳۸۹)

۴. هویت صنعتی شهر کرج

تاریخچه تحولات صنعتی و جمعیتی شهرستان کرج

دوره	تحولات صنعتی و ایجاد صنایع	شهرکها و نقاط ایجاد شده
قبل از ۱۳۴۰	کارخانه شیمیایی کرج- مقواسازی- کارخانه قند- مؤسسه سرمسازی رازی- سد کرج- کارخانجات چیتسازی- روغن نباتی جهان- سردخانه	بوکه- خواجه جمال الدین- شهرآباد- فرخ آباد- مرکز آموزش کشاورزی- ملارد ویلا (شمالی و جنوبی)- ولدآباد بزرگ
۱۳۴۱-۱۳۵۰	انبار ذوب آهن- مرکز آموزش فنی و حرفه ای فاتح- کبریتسازی شعله- سقف و دیوار پیش ساخته- برزنت ایران- پلاستیک سازی آرمه- بافندگی مخمل- لوله پولیکا- بنگاه توسعه ماشینهای کشاورزی- بافندگی فرغانی- یخ سازی وحدت- مجتمع مرغداری کلاک- ریسندگی کشمیر ایران	جهانشهر- گوهر دشت- عظیمیه- خلیج آباد- المهدی گلشهر- زورآباد
۱۳۵۱-۱۳۵۵	نان شهر- رنگ سازی- تانکرسازی روش- یخچال سازی مهیار- کمپوت سازی گلچین- کنسروسازی	مهرشهر- فردیس- دهقان ویلا- گلستان حصارک- اهری- پیک- فریبا- محله اوقافیها- کوی گوهر- کوی داریوش- رضاشهر حصارک- منظریه- حافظیه- کوی ولیعصر- دهکده خانه- کوی ۱۱۰- شاهین ویلا- یوسف آباد حصارک
۱۳۵۶ به بعد	کارخانه پمپ باد- موکت سازی- کارخانه ایران پوپک- کارگاه تیرهای برق- کارخانه بسته بندی شط- شرکت کاج- کنسروسازی مژده	باغستان- کوی ارم- گلستان- موحدین- فرامرزیه- وحدت- مارلیک- ۱۷ شهریور- اندیشه

جدول- ارتباط تحولات اقتصادی - صنعتی شهرستان کرج با ایجاد شهرکهای اقماری در شهرستان کرج (هاشمزاده،

عوامل رشد کرج

• عوامل رشد کرج از سال ۱۳۳۵ تاکنون:

۱. احداث سد روی رودخانه کرج برای تامین آب شرب تهران و کرج، آبیاری بخشی از اراضی زراعی کرج و نیز برای تولید برق
۲. توسعه راههای ارتباطی منطقه
۳. وقوع انقلاب و آغاز جنگ تحمیلی (در سال ۱۳۶۵ بیش از ۲۱/۲ درصد مهاجران به کرج، از استانهای جنگ‌زده مانند خوزستان، کردستان و کرمانشاه بود.)
۴. توسعه شتابان شهر تهران به دنبال مهاجرت‌های گسترده و بروز مشکلاتی مانند کمبود مسکن در آن که جمعیت انبوهی را از این شهر به سمت کرج و شهرهای اقماری آن (گوهردشت و مهردشت) روانه ساخت.
۵. توسعه شهرک‌سازی در اطراف کرج به دنبال استقرار مراکز صنعتی بزرگ و کوچک در محور تهران - کرج (طی سالهای ۱۳۳۰ تا ۱۳۴۰ کارخانه‌های خودروسازی و صنایع فلزی در محور غربی تهران احداث شد؛ کارخانه‌های سایپا، ایران خودرو، زامیاد، شهاب خودرو، پارس خودرو در این دوره در محور تهران - کرج مستقر شدند.)
۶. در اواخر دهه هفتاد، راه اندازی خط متروی تهران - کرج سبب انتقال سرریز جمعیت تهران به کرج شد.

آغاز صنعتی شدن کرج و مهاجرتها

- تا قبل از جنگ جهانی دوم، کرج به عنوان یک روستا در قلب تهران و انبار غله‌ای برای پایتخت محسوب می‌شد. در زمان جنگ جهانی، تلاش‌هایی برای صنعتی شدن کرج آغاز شد.
- در آن زمان، ارتش چهارم آلمان به سرپرستی ژنرال رابرت وین در کرج ساکن شده و محدوده سیمان آبیگ تا رودخانه کرج را در اختیار می‌گیرد. ماموریت این ارتش، تامین غلات و نیز آموزش نیروها و ارسالشان برای ارتش آلمان بوده ولی در همین مدت حضورش، فعالیت‌هایی را در منطقه انجام می‌دهد. از آن جمله می‌توان به تشکیل مدرسه فلاحت (دانشکده کشاورزی) در سال ۱۲۹۵ اشاره کرد که اولین مدیر آن آلمانی بوده و تاریخ تاسیس آن، پیش از دانشگاه تهران است.
- دور دیگری از حیات شهر کرج، با مهاجرت‌های گسترده به آن شروع می‌شود. اولین گروهی که به کرج می‌آیند اصفهانی‌ها هستند که حدود ۱۲۹۵ پیرامون کارخانه قند مستقر شده و محله اصفهانی‌ها را شکل می‌دهند. سپس در ۱۳۰۰ ترک‌ها از تبریز به کرج آمدند و در حصارک بالا ساکن شدند. موسسه سرمسازی در مهاجرت این گروه موثر بود، این‌ها عموماً از تبریز، ماموریت گرفته و به کرج می‌آمدند. سپس لر‌ها به سرکردگی تیمسار تاج‌بخش به کرج آمده و در حاجی‌آباد ساکن شده ولی سریع به نقاط دیگر شهر گسترش یافتند. بعد از این‌ها یزدی‌ها تقریباً با احداث کارخانجات جهان توسط فاتح وارد کرج شده و در چهارصد دستگاه جمع شدند. مازندرانی‌ها هم آمدند و به صورت پراکنده در شهر مستقر شدند. بعد از جنگ هم ما با مهاجرت خوزستانی‌ها مواجه بودیم که عموماً در ۴۵ متری و زمین‌های خانم انصاری جای گرفتند. به این ترتیب، کرج امروز شکل گرفت.
- کم‌کم صنایع وارد کرج شدند و شاهد شکل‌گیری واحدهای صنعتی و علمی متعددی در کرج هستیم که از آن جمله می‌توان به صنایعی نظیر کارخانه قند، کارخانه ذوب آهن، صنایع نساجی مقدم، شرکت فرش ایران، نفت پارس و شرکت اِشتاد اشاره کرد.

تأسیس کارخانه‌ها در کرج

- کارخانه قند کرج در سال ۱۳۱۱ با ظرفیت مصرف ۳۵۰ تن چغندر در روز شروع به کار کرد.
- محمد صادق فاتح یزدی، مجموعه کارخانجات «جهان» را از سال ۱۳۳۵ در کرج تأسیس کرد. همسر فاتح بنا بر روایتی، همان «جهان» معروف است که نامش در گوشه‌گوشه این شهر حضور دارد: جهان‌شهر، چای جهان، روغن جهان، جهان‌چیت. این کارخانجات در شکل‌دهی هویت صنعتی کرج حائز اهمیت هستند. فاتح، کارخانه «جهان‌چیت» را در سال ۱۳۳۵ و کارخانه «روغن نباتی جهان» را در سال ۱۳۳۶ تأسیس کرده و پس از آن هم کارخانجات دیگری را در کرج راه اندازی می‌کند.
- در سال ۱۳۴۷ تعداد کارگران و کارمندان مجموعه صنعتی و کشاورزی جهان در شهر کرج بالغ بر ۳۰۰۰ نفر بوده است. این افراد در نساجی، روغن نباتی، روغن موتور، پلاستیک‌سازی، یخ‌سازی، سردخانه، دامداری و کشاورزی اشتغال داشته‌اند. اگر بعد خانوار را در آن سال‌ها ۵ نفر در نظر بگیریم، به این ترتیب، تنها در سطح شهر کرج حدود ۱۵ هزار نفر از این مجموعه به صورت مستقیم ارتزاق می‌کرده‌اند.

توسعه فاتحانه

- فاتح که خود نیز یزدی بود، تمایل بیشتری به استفاده از کارگران یزدی از خود نشان می‌داد. به این ترتیب، حضور این کارخانه‌ها به شکل‌گیری یک گروه از مهاجران یزدی در کرج منجر شد؛ مهاجرانی که امروز به عنوان یکی از گروه‌های قومی بارز این شهر شناخته می‌شوند. در واقع «۴۰۰ دستگاه»، محله‌ای که امروز به یزدی نشین بودن شهرت دارد، کوی کارگران کارخانه جهان‌چیت بوده است.
- فاتح به موازات فعالیت‌های صنعتیش، با کمک یک مهندس خارجی که عده‌ای می‌گویند روسی بود و عده‌ای می‌گویند فرانسوی یا آلمانی، شروع به قطعه‌بندی زمین‌های اطراف و خیابان‌کشی آن‌ها می‌کند. این کار در نهایت به ایجاد دو محله «۴۰۰ دستگاه» و «جهانشهر» منجر می‌شود. ۴۰۰ دستگاه که در ابتدا آن را «جهان‌آباد» یا «کوی کارگران جهان‌چیت» نامیده بودند، در ضلع جنوبی کارخانه جهان‌چیت قرار دارد. این بخش، به عنوان یک مجموعه ۴۰۰ واحدی در نظر گرفته شده بود که تنها ۲۰۰ واحد آن اجرایی شد..

- بخش قابل توجهی از زمین‌های سبز و پارک‌های امروز کرج، حاصل فعالیت‌های اقتصادی و کشاورزی فاتح است. امروز، باغ‌های جهانشهر یکی از سرمایه‌های محیط زیستی کرج محسوب می‌شود و در تعریف کرج به عنوان یک باغ‌شهر نقش به‌سزایی دارند. در کنار این باغ‌ها، کاشت درخت در حاشیه خیابان‌های جهانشهر نیز جالب توجه است. درخت‌هایی که هنوز با ساختمان‌های سر به فلک کشیده جهانشهر، زورآزمایی می‌کنند.

نتیجه‌گیری

مهمترین عناصر هویتی شهر کرج در هفت محور می‌تواند خلاصه شود:

منابع

- رجبی، مه‌راب، *البرزنامه*، تهران: لمپا، ۱۳۹۱.
- هاشم‌زاده همایونی، مه‌رداد؛ *اسکان در کرج*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد در دانشکده هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، ۱۳۶۸.
- مداحی، ژیل؛ بررسی کارکردهای مناطق شهری، مورد مطالعه شهر کرج، فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای انسانی، سال دوم، شماره سوم، تابستان ۱۳۸۹.
- اجالو، رحیم؛ مکانیزم تبدیل یک شهر کوچک به یک کلانشهر با تاکید بر نقش دولت، مطالعه موردی کرج، پایان‌نامه کارشناسی ارشد در دانشکده ادبیات و علوم انسانی، ۱۳۸۹.
- پور باقر، محرم؛ بررسی هویت و سازگاری فرهنگی آذریهای [ترکهای] تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، زمستان ۱۳۹۱.
- سایت انسان‌شناسی و فرهنگ www.anthropology.ir
- پایگاه خبری تحلیلی و اطلاع‌رسانی karajrasa.ir
- پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران utcan.ut.ac.ir/fa/about.asp
- سایت البرز من www.alborzeman.ir
- مرکز آمار ایران www.amar.org.ir
- سایت اینترنتی www.hamije.com